

СТАНОВЛЕННЯ І РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ ФРАЗЕОДИДАКТИКИ

Реферат. У статті йдеться про необхідність виокремлення нового підрозділу в межах української фразеології – української фразеодидактики, який має свій об'єкт і предмет вивчення, власні методи дослідження. Проаналізовано здобутки української фразеодидактики шляхом систематизованого опису базових навчальних, навчально-методичних, словникових, довідкових видань, практикумів з теоретичних основ фразеології, способів і прийомів вивчення фразеологічних одиниць у навчальних закладах різних рівнів. Розглянуто найбільш вагомі навчальні видання, які стали підґрунтям сучасної фразеодидактики.

Окремо проаналізовано досягнення шкільної фразеодидактики, зародження якої припадає на 60-ті роки ХХ століття. Розглянуто внесок у становлення і розвиток шкільної фразеодидактики відомого українського фразеолога В. Д. Ужченка. Зазначено, що лінгводидактичний аспект досі залишається слабкою ланкою зі всіх напрямків досліджень фразеології.

Фразеодидактику витлумачено як окремий розділ фразеології, що вивчає закономірності формування фразеологічної компетенції студентів (учнів), пов'язані із розробкою специфічних закономірностей вивчення фразеології, спеціальних методів і прийомів її викладання на рівні загальноосвітньої і вищої школи, принципами відбору мовних одиниць для всебічного охоплення різноманітного фразеологічного матеріалу.

Ключові слова: напрями фразеологічних досліджень, фразеологія, лінгводидактика, фразеодидактика, фразеографія, принципи, методи, прийоми, фразеологічна компетенція.

Постановка проблеми. Тривалий час, а інколи й сьогодні, фразеологію розглядають як частину лексикології. Проте інтенсивний розвиток теоретичних досліджень і практичного вивчення стійких словосполучень мови привели до остаточного виокремлення фразеології з-поміж інших лінгвістичних дисциплін, яке відбулося наприкінці 20-го століття.

Українська фразеологія як галузь мовознавства успішно розвивається, маючи на сьогодні у своєму складі такі підрозділи, як *фразеологічна семасіологія* (вивчає семантику, семантичну структуру та семантико-системні зв'язки фразеологічних одиниць – синонімію,

антонімію, омонімію, паронімію, полісемію), *фразеологічна стилістика* (з'ясовує власне стилістичні властивості та функції, притаманні фразеологізмам у текстах різних стилів і жанрів), *зіставно-порівняльна фразеологія* (зосереджує свою увагу на виявленні через зіставний аналіз, з одного боку, універсальних і, з іншого боку, унікальних ознак, характеристик, специфіки фраземи зокрема чи фразеологічної системи мови загалом), *контрастивна фразеологія* (вивчає міжмовні розходження, національну специфіку фразеології певної мови), *компаративна фразеологія* (вивчає зіставний аналіз фразеологічних систем різних мов), *фразеологічна дериватологія* (вивчає творення, формування стійких словосполучень мови), *фразеологічна етимологія* (розглядає проблеми походження та історії розвитку фраземної системи або окремих одиниць цієї системи), *діалектна фразеологія* (вивчає ареальну фразеологію як систему), *лінгвокультурологічна фразеологія* (вивчає національно-культурні особливості фразеологізмів), *фразеографія* (вивчає теорію та практику укладання фразеологічних словників різних типів).

Сьогодні назріла потреба виокремлення ще одного підрозділу української фразеології, який має свій об'єкт і предмет вивчення, свої методи дослідження – фразеологічної лінгводидактики, або фразеодидактики. Якщо теоретична фразеологія вже має вагомі здобутки завдяки зусиллям відомих українських фразеологів, то лінгводидактичний аспект фразеології на сьогодні – найбільш слабка ланка зі всіх напрямків дослідження фразеології. Цим і пояснюється **актуальність** вивчення обраної **проблеми**.

Разом із тим треба відзначити, що за шість останніх десятиліть з'явилися десятки ґрунтовних видань з теоретичних проблем вивчення фразеології, яка нині перебуває на етапі інтенсивного розвитку. На сьогодні уже є реальна можливість (і потреба) оцінити надбання української фразеодидактики і виявити проблеми, які потребують нагального вирішення.

Метою статті є спроба узагальнити досягнення української теоретичної і практичної фразеодидактики шляхом систематизованого опису шкільних і вишівських лінгводидактичних праць.

Основи сучасної української фразеодидактики закладені у працях Н. Д. Бабиць, Т. Ф. Бугайко, Ф. Ф. Бугайко, Є. Д. Чак, М. Т. Демського, Г. М. Мукан, М. І. Дорошенко, В. Д. Ужченка та ін.

Ці фразеодидакти розв'язували різні питання, пов'язані із розробкою специфічних закономірностей вивчення фразеології, спеціальних методів і прийомів викладання фразеології на рівні загальноосвітньої і вищої школи, принципами відбору мовних одиниць для всебічного охоплення різноманітного фразеологічного матеріалу тощо.

Найбільш ґрунтовне дослідження з вивчення становлення фразеологічної науки в Україні провів відомий український фразеолог Ю. Ф. Прадід, узагальнивши матеріали своїх спостережень у кількох публікаціях [21; 22]. Науковець здійснив спробу періодизації історії вивчення фразеології, описав здобутки українських учених у дослідженні фразеології української, російської, англійської та інших мов за 60 років.

Зародження української фразеодидактики, за працями Ю. Ф. Прадіда, припадає на 60-і роки ХХ століття [20]. У той час у журналі «Українська мова і література» починають з'являтися праці українських учених, у яких досліджується семантика, компонентний склад, граматичні особливості фразеологізмів, методика їх вивчення у середній школі [29; 7; 30].

У другій половині 60-х років ХХ століття відбувається становлення навчально-методичної фразеографії. Цей напрямок в україністиці започаткувала Н. О. Батюк, уклавши невеликий за обсягом (близько 1200 фразеологізмів) «Фразеологічний словник». Фразеологічні одиниці до словника добиралися авторкою з огляду на їх влучність і поширеність у художніх творах, що вивчаються в середній школі [12]. Цей словник, як вважає сама авторка, мав слугувати вчителю довідником.

У 1971 р. з'являється «Українсько-російський і російсько-український фразеологічний словник» І. С. Олійника та М. М. Сидоренка, у якому в алфавітному порядку наведено 7 тис. українських та 6,5 тис. російських фразеологізмів із найуживанішими лексико-граматичними варіантами, вказівкою на функціонально-стилістичне та емоційно-оцінне значення [19]. Н. А. Москаленко у рецензії на цю працю зазначила, що «філологи одержали солідну систематизовану збірку фразеологізмів. Викладачі вузів і вчителі зможуть використати словник і для розвитку мови, і при аналізі різних граматичних явищ, і як цінний довідник» [18].

Протягом 1970–1971 рр. у Чернівцях побачив світ перший в українській фразеодидактиці навчальний посібник «Фразеологія української мови» у двох частинах, автором якого була Н. Д. Бабич [4]. У першій частині посібника подано стислий огляд вивчення фразеології в радянському мовознавстві, потім уперше в українському мовознавстві на багатому фактичному матеріалі скурпульозно проаналізовано граматичні моделі українських фразеологізмів, що побудовані за структурою словосполучення і речення, простого і складного. Друга частина посібника присвячена описові системних зв'язків у сфері фразеології. Уперше в українському мовознавстві робиться спроба довести, що, як слушно зауважує Н. Д. Бабич, «явища синонімії, антонімії та полісемантизму у фразеології так поширені,

взаємозв'язані і взаємообумовлені, як і в лексиці» [4]. Особлива увага приділяється розмежуванню понять полісемантизму й омонімії у фразеологічній системі української мови. Робиться спроба систематизувати різноплановий фразеологічний матеріал за семантико-стилістичними параметрами, описати спроби трансформації форми і змісту фразеологізмів. Дослідження Н. Д. Бабич проводиться на великому фразеологічному матеріалі, дібраному з творів буковинських письменників кінця XIX – початку XX століть, а також дібраному авторкою в буковинських діалектах.

У 1973 році українська фразеодидактика збагатилася ще одним ґрунтовним виданням – монографією Л. Г. Скрипник «Фразеологія української мови» [23]. У ній авторка глибоко і всебічно з урахуванням здобутків фразеологічної школи описує теоретичні проблеми української фразеології: фразеологізм як лінгвістична одиниця, принципи наукової класифікації різноманітного фразеологічного матеріалу, зміст і форма фразеологізму, структурно-семантичні типи фразеологізмів, системні зв'язки у фразеології тощо. Вперше в українському мовознавстві досліджуються джерела української фразеології в тісному взаємозв'язку з історією, культурою і побутом народу, історія систематизації фразеологічного матеріалу в основних фольклористичних, лексикографічних і фразеологічних працях, починаючи від зібрання Климентія Зинівіва до з'яви «Словника української мови» Г. М. Удовиченка.

У 1973 році побачила світ четверта книга першої академічної граматики «Сучасна українська літературна мова: Лексика і фразеологія» за редакцією акад. І. К. Білодіда. Це колективна праця, у якій розділ «Фразеологія» написаний Л. Г. Скрипник. У ній вперше в українському мовознавстві ємно висвітлено найактуальніші теоретичні та прикладні аспекти української фразеології: об'єкт і завдання фразеології, її класифікаційні схеми, структурно-граматичні типи і компонентний склад фразеологізмів, системні зв'язки у сфері фразеології (полісемія, омонімія, синонімія, антонімія).

У 1977 році українська фразеодидактика поповнилася ще одним цікавим виданням – монографією Ф. П. Медведєва «Українська фразеологія. Чому ми так говоримо» [15], в основу якої «покладено лекції, читані автором на філологічному факультеті Харківського університету» [15], яка перевидавалася без змін і доповнень у 1982 р. Видання складається з двох частин. Перша з них – «Предмет і завдання фразеології» – мала теоретичний характер і присвячувалася вивченню джерел та систематизації фразеологічного матеріалу в різноманітних збірках і збірниках XIX–XX ст., описові поняття фразеологічна одиниця, до яких автор зараховував і прислів'я, приказки, крилаті вислови, мовні штампи, каламбури, розглядалися

Вісник Донецького національного університету. Серія філологічні науки.– 2016. – № 1–2 системні зв'язки, зокрема фразеологічні синоніми та антоніми. Друга частина «Звідки пішли мудрі фразеологічні вислови» – є коротким етимолого-історичним фразеологічним словником, у якому, окрім тлумачення 205 стійких висловів, що виникли в різні часи, починаючи від найдавнішої доби, подається їх етимолого-історична довідка, ілюстративний матеріал із різних джерел від доби Івана Котляревського до наших часів.

У 1977 році в Харкові видано невеличкий за обсягом навчальний посібник «Фразеологія сучасної української мови», авторами якого були представники харківської фразеологічної школи Л. Г. Авксентьев, В. С. Калашник і В. Д. Ужченко. У посібнику висвітлюються теоретичні питання фразеології, зокрема предмет і завдання фразеології як окремої лінгвістичної дисципліни, погляди дослідників на її обсяг і межі. Автори зараховують до складу фразеології не лише ідіоми, але й прислів'я, приказки, крилаті вислови та афоризми. Детально в роботі проаналізовано семантичні, структурні, генетичні та стилістичні класифікації фразеологізмів, системні відношення полісемії, омонімії, синонімії і антонімії у фразеології, різні способи утворення українських фразеологізмів.

Серед найвагоміших здобутків української фразеодидактики 80-х рр. XX ст. – монографічна праця М. Ф. Алефіренка «Теоретичні питання фразеології» [3]. У монографії висвітлюються онтологічні й функціональні властивості сучасної української фраземіки у зв'язку з теоретичними проблемами загальної фразеології. На основі системного підходу до мовних явищ автор розглядає питання про статус фразеологічних одиниць у системі мови з погляду їх взаємодії з різними структурними рівнями мови – лексичним, морфологічним і синтаксичним. Одним із фундаментальних положень цієї праці є твердження М. Ф. Алефіренка, слідом за М. Т. Демським, про окремих фразеологічний мовний рівень, детальний опис підстав для його виділення. Автор показує, що фразеологічне значення включає в себе, окрім денотативного і сигніфікативного компонентів, які властиві лексичному значенню, ще й конотативний компонент. Чимало уваги в монографії приділяється особливостям семантико-граматичної категоризації фразеологізмів, взаємодії фразеологічних і синтаксичних одиниць.

Поява в 1983 році навчального посібника Л. Г. Авксентьева «Сучасна українська мова: Фразеологія» покликана допомогти студентам-філологам осмислити складні й суперечливі проблеми сучасної української фразеології. Це, безперечно, вагома праця в українській фразеодидактиці. На думку рецензента посібника М. Ф. Алефіренка, концептуальність, установка не стільки на інформативний виклад фактів, скільки насамперед на їх проблемне

з'ясування – чи не найголовніше достоїнство посібника Л. Г. Авксентьева. Особливо ґрунтовно в посібнику висвітлюються принципи семантичної класифікації фразеологізмів, що пояснюється її широким використанням у навчальній літературі та чисельними спробами її вдосконалення в сучасних мовознавчих працях (М. М. Шанський, Б. О. Ларін, Г. М. Удовиченко). При цьому вказується і на переваги тих чи тих семантичних класифікацій, і на їхні недоліки. У посібнику порушено дискусійні питання фразеології, що дозволяє студентам-філологам ознайомитися з тими галузями науки, які перебувають ще в стані наукового дослідження. До сказаного слід додати, що посібник Л. Г. Авксентьева, виданий у 1983 р., як і друге видання 1988 р. зі змінами та доповненнями, був і залишається сьогодні важливим джерелом знань у царині освіти і фразеологічної науки.

Протягом 1986–1989 рр. в українській фразеодидактиці з'являються посібники М. П. Коломійця, що присвячені різноманітним аспектам фразеологічної синоніміки, які органічно доповнюють один одного.

Серед базових посібників української фразеології неможливо не згадати видання В. Д. Ужченка та Л. Г. Авксентьева «Українська фразеологія», що вийшло у світ у 1990 році. Посібник містить аналіз складних теоретичних проблем фразеології. У ньому з'ясовуються основні ознаки фразеологізмів у їх зв'язку з іншими одиницями мови, аналізуються найхарактерніші семантико-граматичні розряди та їх моделі, розглядаються системно-семантичні особливості фразеологізмів, способи їх утворення і джерела походження, досліджуються процеси авторських видозмін і фразеологічних новоутворень видатних майстрів українського художнього слова.

Вагомим фразеодидактичним виданням став навчальний посібник В. Д. Ужченка і Д. В. Ужченка «Фразеологія сучасної української мови», виданий у 2007 році [26]. За змістом посібник відповідає програмі навчальної дисципліни «Українська фразеологія», що викладається студентам філологічних факультетів. У посібнику висвітлюються основні питання семантики та структури української фразеології, системні відношення у фразеології, подано різні класифікації фразеологізмів, детально розглянуто шляхи формування української фразеології, етимології, функціонування й динаміки. Значну увагу приділено інноваціям, джерелам запозичень, культурно-національному компоненту в семантичній структурі фразеологізмів, базовим концептам української культури, новій когнітивній парадигмі вивчення української фразеології.

Найавні підручники і посібники з української фразеодидактики вдало доповнюють довідкові видання. З-поміж них у пригоді

Вісник Донецького національного університету. Серія філологічні науки.– 2016. – № 1–2 викладачам і студентам стане посібник Ж. В. Краснобаєвої-Чорної, А. В. Боровик «Сучасна українська фразеографія» [12]. Довідник містить систематизований опис 35 найвідоміших фразеографічних праць ХХ – початку ХХІ ст., укладений на основі передмов до поліграфічних видань, рецензій, навчальних посібників, енциклопедій тощо. У виданні уніфіковано представлені тлумачні, перекладні, ареальні, семантико-парадигматичні фразеологічні словники, паремійні й афористичні збірки.

У навчальному посібнику Ж. В. Краснобаєвої-Чорної та О. О. Філіпповської «Сучасна фразеологія: персоналії» [13] представлено 40 провідних дослідників фразеології ХХ – початку ХХІ ст., окреслено основні напрями дослідження луганської та сімферопольської фразеологічних шкіл.

Словник Ж. В. Краснобаєвої-Чорної «Сучасна фразеологія: класифікаційні параметри фразеологічних одиниць» [13] охоплює понад 100 одиниць термінологічної підсистеми «класифікаційні параметри фразеологічних одиниць», терміни, об'єднані спільною семою «фразеокласифікація». Видання містить 14 найвідоміших у науковій літературі класифікацій фразеологічних одиниць, до кожної з яких подається детальний список літератури.

Безперечно, вичерпність і цілісність цих видань допоможе не лише під час вивчення теоретичних основ фразеології, а й при підготовці наукових досліджень з різних аспектів фразеології.

Окремої уваги заслуговують видання-практикуми, які покликані виробити і удосконалити фразеологічну компетенцію студентів. На жаль, на сьогодні в українській фразеодидактиці відчутний брак таких посібників. Посібник О. М. Демської-Кульчицької «Фразеологія» чи не єдиний нині, який розроблений для курсу «Українська фразеологія» [6]. За словами авторки праці, посібник укладений за матеріалами монографії її батька – Мар'яна Тимофійовича Демського. Складається збірник з шести окремих розділів, кожен із яких має чітку структуру: теоретичний мінімум теми, запитання та завдання для самоконтролю, вправи і тести на перевірку відпрацьованих знань, умінь і навичок студентів. У посібнику висвітлено такі поняття української фразеології: синхронна та діяхронна фразеологія, класифікація фразем, системні відношення між фраземами, творення фразем в українській мові, фраземи у словнику і тексті. Варто відзначити різноплановість і багатоаспектність розроблених авторкою вправ і завдань.

Посібник В. С. Калашника та Л. Г. Савченко пропонується як практикум для студентів до курсу «Сучасна українська мова: лексика і фразеологія» [11]. Фразеології у ньому присвячено другий і третій розділи. У другому – подаються вправи на закріплення фразеологічних умінь і навичок студентів. У третьому розділі вміщено завдання з

фразеографії, що передбачають практичне ознайомлення з принципами побудови словникових статей і самостійне укладання окремих статей для словників різних типів. Система різноманітних усних і письмових вправ розкриває своєрідність української фразеології, демонструє фразеологічне багатство української мови. Авторами охоплено 6 розділів – фразеологізм як одиниця мови, класифікація фразеологічних одиниць, явище варіантності у фразеології, системні зв'язки у фразеологічному складі, стилістичні властивості фразеологізмів, фразеологічний аналіз.

Серед посібників, орієнтованих на організацію самостійної проблемно-пошукової роботи студентів, варто назвати і навчальне видання А. П. Загнітка, Л. І. Пац, О. Г. Важеніної «Українська практична лексикологія, фонетика, орфографія» [9]. У ньому фразеології присвячено окремий розділ, який систематизує знання студентів з 9 тем: фразеологізм як мовна одиниця, диференційні ознаки фразеологічних одиниць, класифікація фразеологічних одиниць, синонімія фразеологічних одиниць, антонімія фразеологічних одиниць, омонімія, полісемія і паронімія фразеологічних одиниць, стильова диференціація фразеологічних одиниць, джерела української фразеології, фразеографія. Запропоновані авторами навчально-тренувальні, підсумково-узагальнювальні, контрольні-корекційні завдання спрямовані на вироблення в студентів усвідомлення неоднорівності парадигматичних і синтагматичних зв'язків у фразеологічній площині. Поданий детальний список науково-теоретичної та науково-методичної літератури з усього курсу фразеології. З урахуванням вимог сучасності в посібнику запропоновано тестові завдання, що дозволяють самостійно проконтролювати рівень засвоєння тієї чи іншої теми.

Окремо треба назвати здобутки шкільної фразеодидактики. Якщо не брати до уваги періодичної фразеодидактики – у своїй статті ми свідомо обминули цю проблему, бо її неможливо розкрити у межах однієї статті – то першим методичним посібником для вчителів української мови була праця В. Д. Ужченка «Вивчення фразеології в середній школі», яка побачила світ у 1988 р. [25]. У ній автор пропонує теоретичний мінімум, адаптований до вікових особливостей учнів, аналізує труднощі, які трапляються в учнів під час вивчення розділу, пропонує цікаві способи засвоєння української фразеології школярами на уроках української мови, на уроках української літератури та в позакласній роботі. Крім того, це видання цікаве і для викладання методики української мови у вищій школі, бо в ньому досить розгорнуто описані основні прийоми (способи, шляхи) семантизації

Вісник Донецького національного університету. Серія філологічні науки.– 2016. – № 1–2 фразеологізмів. У теоретико-методичному плані це видання і досі залишається найгрунтовнішим.

Мабуть, варто окремо сказати, про вагомість доробку В. Д. Ужченка не лише вишівського, а й шкільного курсу фразеології. Талановитий науковець автор багатьох посібників, фразеологічних словників і популярних етимологічних розвідок. Посібники В. Д. Ужченка «Народження і життя фразеологізму» [25], «Образи рідної мови» [27] у цікавій і популярній формі розповідають про походження і значення багатьох фразеологізмів, які автор об'єднує тематично, про їх нерозривний зв'язок з історією, побутом і духовним життям народу. Хоч і розраховані праці найперше на школярів, шанувальників українського слова, однак вони, без сумніву, є корисними для учнів-фразеологів.

Автори посібника «Українська мова: завдання для конкурсів, олімпіад, факультативів» Валентина Явір та Жанна Колоїз [33] пропонують творчі завдання з фразеології ускладненого характеру. Потреба у таких посібниках завжди гостро відчувалася, особливо у роботі з обдарованими учнями. Завдання, вміщені у виданні, охоплюють широке коло питань, що розглядаються за шкільною програмою і навіть виходять за її межі. Переважна більшість з них мають проблемно-евристичний, пошуковий та творчий характер, які потребують не лише якісної мовної підготовки, а й розвинутої мовної інтуїції.

Навчально-методичний посібник Антоніни Мовчун «Мовні скарби: Вивчення фразеологізмів у школі» адресований для учнів середнього шкільного віку – 4–7 класів [16]. Виданий двома частинами. Перша – подає вивчення найуживаніших в щоденному мовленні фразеологізмів. Це видання є першою спробою розкрити методичну роботу зі стійкими сполуками через цікаві художні тексти і творчі та ігрові завдання. Друга частина – «Мовні скарби: Вивчення прислів'їв та приказок у школі» – знайомить учнів зі значенням найуживаніших паремій. Авторка дібрала цікаві різножанрові тексти – оповідання, притчі, гуморески, усмішки через які тлумачаться відомі українські прислів'я і приказки, подає добірку тематично подібних одиниць для запам'ятовування учнів, пропонує різнопланові творчі завдання. Увиразнюють структуру збірника наскрізні рубрики «Прочитаймо», «Поміркуймо», «Збагачуй своє мовлення», «Виконаймо завдання», «Навчаймося мистецтва перекладу», «Цікаво знати», «Кмітливим», «Етимологія свідчить», «З народної мудрості». Видання надзвичайно корисне не лише на уроках української мови під час вивчення теми «Фразеологія», а й на уроках формування комунікативної компетенції учнів.

Практичний посібник В. А. Забіяки та І. М. Забіяки «Світ фразеологізмів. Етимологія, тлумачення, застосування» є довідково-навчальним виданням [8], яке містить тлумачний словник найпоширеніших фразеологізмів, різноманітні вправи і завдання у вигляді творчих конкурсів, аукціонів, естафет, творчих турнірів, ігрових розминок тощо. Вчителю-словеснику цей посібник допоможе урізноманітнити форми позакласної роботи з мови, а також поживати ігровими вкрапленнями уроки вивчення фразеології. Передували цьому виданню посібники В. А. Забіяки та І. М. Забіяки для учнів початкових класів – «Крилаті слова, вислови і фразеологізми. Лексичні завдання і головоломки: посібник для початкових класів» (1999) та «Фразеологічний словник для учнів 1–4 класів. Лексичні завдання і головоломки: навчальний посібник для початкової школи» (2004).

Таким чином, огляд навчальних і довідкових видань з теоретичних основ фразеології та способів і прийомів її вивчення у навчальних закладах різних рівнів дозволяють стверджувати, що в українській фразеології сформувався новий підрозділ української фразеології – українська фразеологічна лінгводидактика, або фразеодидактика, яка на сьогодні вже досягла помітних успіхів у висвітленні теоретичних основ фразеології української мови та її практичного вивчення.

Література

1. Авксентьев Л. Г. Сучасна українська мова: Фразеологія / Л. Г. Авксентьев. – 2-вид., доп. і перероб. – Х., 1988. – 134 с.
2. Алефіренко М. Ф. Сучасна українська мова: Фразеологія / М. Ф. Алефіренко, Л. Г. Авксентьев. – 2-ге вид., доп. і перероб. (рецензія) // Укр. мова і література в школі. – 1991. – № 7. – С. 91–93.
3. Алефіренко М. Ф. Теоретичні питання фразеології / М. Ф. Алефіренко. – Х.: Вища школа, 1987. – 134 с.
4. Бабич Н. Д. Фразеологія української мови: навчальний посібник: у 3 ч / Н. Д. Бабич. – Чернівці, 1970–1971. Ч. 1 – 63 с.; Ч. 2 – 90 с.
5. Батюк Н. О. Фразеологічний словник / Н. О. Батюк. – К.: Радянська школа, 1966. – 235 с.
6. Демська-Кульчицька О. М. Фразеологія / О. М. Демська-Кульчицька. – К.: Вид. дім «Киево-Могилянська академія», 2008. – 74 с.
7. Демський М. Т. Збагачення мови учнів фразеологізмами / М. Т. Демський // Українська мова і література в школі. – 1969. – № 3. – С. 57–60.

8. Забіяка В. А. Світ фразеологізмів. Етимологія, тлумачення, застосування: практичний посібник / В. А. Забіяка, І. М. Забіяка. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 304 с.

9. Загнітко А. П. Українська практична лексикологія, фонетика, орфографія / А. П. Загнітко, Л. І. Пац, Л. І. Дубовик, О. Г. Важеніна. – Донецьк: ТОВ «БАО», 2007. – 240 с.

10. Зорівчак Р. П. Фразеологічні одиниці як перекладознавча категорія / Р. П. Зорівчак. – Л.: Вища школа, 1983.

11. Калашник В. С. Сучасна українська мова: лексика і фразеологія. Матеріали для практичних занять / В. С. Калашник, Л. Г. Савченко. – Х.: Каравела, 1998. – 56 с.

12. Краснобаєва-Чорна Ж. В. Сучасна українська фразеографія: довідник / Ж. В. Краснобаєва-Чорна, А. В. Боровик. – Донецьк: ДонНУ, 2011. – 93 с.

13. Краснобаєва-Чорна Ж. В. Сучасна фразеологія: класифікаційні параметри фразеологічних одиниць. Словник фразеологічних термінів / Ж. В. Краснобаєва-Чорна. – Донецьк: ДонНУ, 2012. – 168 с.

14. Краснобаєва-Чорна Ж. В. Сучасна фразеологія: персоналії: навчальний посібник / Ж. В. Краснобаєва-Чорна, О. О. Філіпповська. – Донецьк: ДонНУ, 2012. – 182 с.

15. Медведєв Ф. П. Українська фразеологія. Чому ми так говоримо / Ф. П. Медведєв. – Х., 1977. – 232 с.

16. Мовчун Антоніна. Мовні скарби: Вивчення прислів'їв та приказок у школі: навч.-метод. посібник / Антоніна Мовчун. – К.: Либідь, 2000. – 184 с.

17. Мовчун Антоніна. Мовні скарби: Вивчення фразеологізмів у школі: навч.-метод. посібник / Антоніна Мовчун. – К.: Либідь, 2000. – 192 с.

18. Москаленко Н. А. З історії дослідження української фразеології / Н. А. Москаленко // Українська мова і література в школі. – 1967. – № 10. – С. 22–26.

19. Олійник І. С. Українсько-російський і російсько-український фразеологічний словник / І. С. Олійник, М. М. Сидоренко. – К., 1971. – 349 с.

20. Прадід Ю. Ф. Історія дослідження української фразеології (50–80-ті роки ХХ ст.) / Ю. Ф. Прадід // Українська лексикографія в загальнослов'янському контексті: теорія, практика, типологія. Ларисі Григорівні Скрипник. – К., 2011. – С. 50–74.

21. Прадід Юрій. Проблеми української фразеології на шпальтах часопису «Дивослово» / Юрій Прадід // Дивослово. – 2011. – № 11. – С. 41–47.

22. Прадід Юрій. Розвиток фразеологічної науки в Україні (II пол. XX ст. – поч. XXI ст.) / Юрій Прадід // Учені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації. – 2012. – Т. 25 (64), № 3 (2). – С. 10–40.

23. Скрипник Л. Г. Фразеологія / Л. Г. Скрипник // Сучасна українська літературна мова: Лексика і фразеологія; за заг. ред. акад. І. К. Білодіда. – К., 1973. – С. 331–435.

24. Ужченко В. Д. Вивчення фразеології в середній школі: посібник для вчителя / В. Д. Ужченко. – К.: Рад. шк., 1990. – 175 с.

25. Ужченко В. Д. Народження і життя фразеологізму / В. Д. Ужченко. – К.: Рад. школа, 1988. – 279 с.

26. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. – К.: Знання. – 2007. – 494 с.

27. Ужченко Віктор. Образи рідної мови / Віктор Ужченко. – Луганськ: Знання, 1999. – 216 с.

28. Федуленкова Т. Н. Современная фразеология и фразеодидактика / Т. Н. Федуленкова // Вестник Южно-Уральского государственного университета. – 2005. – № 11. – С. 35–40.

29. Чак Є. Д. Матеріали для позакласної роботи з фразеології / Є. Д. Чак // Українська мова і література в школі. – 1968. – № 6. – С. 52–58.

30. Чак Є. Д. Матеріали для позакласної роботи з фразеології / Є. Д. Чак // Українська мова і література в школі. – 1969. – № 3. – С. 60–63.

31. Чак Є. Д. Фразеологічний словник (рецензія) / Є. Д. Чак, Н. О. Батюк // Українська мова і література в школі. – 1966. – № 9. – С. 83–85.

32. Чередниченко І. Г. Нариси з української фразеології (з російсько-українськими паралелями): Прийменникові конструкції / І. Г. Чередниченко. – К., 1952. – Ч. 1. – С. 7.

33. Явір Валентина. Українська мова: завдання для конкурсів, олімпіад, факультативів / Валентина Явір, Жанна Колоіз. – Кривий Ріг, 1995. – 174 с.

Аннотація

Важенина Елена Григорьевна. Становление и развитие украинской фразеодидактики.

В статье обобщены достижения в отрасли украинской теоретической и практической фразеодидактики путем систематизированного описания школьных и высших лингводидактических трудов.

Ключевые слова: направления фразеологических исследований, фразеология, фразеодидактика, лингводидактика, принципы, методы, приемы, фразеологическая компетенция.

Summary

Vagenina Olena Grygorivna. Formation and Development of Ukrainian Phraseodidactics.

The article deals with the necessity to single out a new division within the framework of Ukrainian phraseology – Ukrainian phraseological didactics (phraseodidactics), which has its object and subject of study, its own methods of research. The achievements of Ukrainian phraseological didactics have been analysed by means of a systematic description of basic educational and methodological issues, dictionaries, reference books, theoretical foundations of phraseology workshops, methods and directions of phraseological units studies in educational institutions of different levels. The most important educational editions, which have become the basis of modern phraseodidactics, considered.

The achievements of school phraseodidactics, which originated in the 1960s are particularly analyzed. The contribution of the famous Ukrainian phraseologist V. D. Uzhchenko to the formation and development of school phraseodidactics is considered. It is noted that the linguodidactic aspect has still been remaining a weak link among all areas of phraseology research.

Phraseodidactics is interpreted as a separate section of phraseology that studies the patterns of formation of the phraseological competence of students connected with the development of specific patterns of phraseology study, special methods and teaching techniques in secondary and high school, the principles of language units selection for the comprehensive coverage of heterogeneous phraseological material.

Keywords: brunch of phraseology research, phraseology, phraseodidactics, linguo didactics, principles, methods, means, phraseological competence.

УДК 81'373.2:821

Э. А. Кравченко, А. А. Кузнецова

СТРУКТУРА ПАРАДИГМЫ И ПОЭТОНИМОСФЕРЫ РОМАНА Л. Н. ТОЛСТОГО «АННА КАРЕНИНА»

Реферат. Статья посвящена анализу антропонимных парадигм и вариантов собственных имен персонажей романа Л. Н. Толстого «Анна Каренина» (онимные и безонимные номинации,

© Кравченко Е.О., Кузнецова Г.А., 2016